

# LA RENAXENSA

15 de Octubre

## SOCIETAT DE LAS LENGUAS ROMANAS

Ab gran pler donem avuy coneixement del programa ó concurs de la Societat de las llenguas Romanas per 1878.

Mentres donem major espay al fet trascendental que inclou, gracias á la idea fervent de un dels nostres mes entusiastas poetes, ferem notar lo ample del programa y la germandó ab que nostres companys del mitjorn de França obran de bat á bat las portas dels seus concursos á nostres lletrats, cual conducta no seguim sempre malhauradament nosaltres.

Rebin de nostra part tots la mes coral enhorabona; y sols podem dirlos que Catalunya ocupará lo seu puesto d'honor á la taula de la hospitalitat montpellerenca esperant l' hora de tornalshi sota aqueix cel que illuminá la gloria de aquell Jaume concebut y vingut al jorn en la sabia y hermosa terra hont seu avuy *la Societat de las Llenguas Romanas*.

### PROGRAMA DEL CONCURS DE 1878.

Dimars de Pasqua de 1878—any que s' trova se' l bi-milenari de la fundació d' Aix pels Romans—*la Societat de las llenguas romanas*, y en la sessió solemne del segon dels seus concursos trienals, concedirá en la ciutat de Montpel·lier:

Un gran premi de filologia al autor de la mellor memoria sobre un dels dialectes de la llengua d' oc en la Edat-mitjana, l' catalá, l' valenciá y 'ls idiomas de las islas Balears.

Se concedirán al mateix temps altres premis:

Als mellors treballs sobre filologia (geografia, dialectes, gramática fonética, preparació d' un text inèdit ó poch conegut, estudi d' un dialecte particular etc.) sobre 'ls idiomas actuals (llengua d' oil y llengua d' oc) de França ó de Catalunya.

En aquesta sessió la Societat distribuirá igualment premis á las mellors poesias y treballs en prosa (poema, comèdia, fábula, sonet, himne, historia, romance, novela, etc.) en llengua d' oc moderna. Tots los dialectes del mitjorn de França, es á dir lo provensal, lo langüedoch, lo gascó, lo llimusí, l' bearnés, l' auvernnyat, lo foreziá, l' delfinés, lo russellonés y llurs sota-dialectes, al mateix temps que l' catalá, l' valenciá y mallorquí, serán admesos á concurs.

Los autors deurán sempre indicar de una manera precisa de quin dialecte se serveixen per la composició dels seus treballs.

Entre 'ls premis especials:

Lo primer, consistent en una cigala d' or será donat al mellor poema escrit en un dels dialectes del mitjorn de França, sobre un assumpto de la historia dels pobles de rassa llatina.

Est premi es degut á en Albert de Quintana, president dels Jochs Florals de la llengua catalana á Barcelona en 1874.

Lo segon, consistent en una reproducció de la Amazona del Museo Pio-Clementí de Roma, será donat al autor del millor poema en dialecte de llengua d' oc ó en catalá sobre un fet ó lligenda de la historia dels paissos de llengua d' oc en la Edat mitjana.

L' autor deurá adoptar ja las formas métricas de la poesia popular del mitjorn, las dels cants de l' *Escriveta* ó de *Porcairona* per exemple; ja las que son propias de Catalunya; ja, en fi, las del romanso de *Fierabras* ó de la vida de *Sant Amant de Rodes*, es á dir lo vers de dotze sílabas dividit en tiradas monorrimas mes ó menys llargas.

Lo ters, una medalla d' or, oferta per la Academia del sonet á Aix, al autor del mellor sonet en llengua d' oc, com-

prés lo català, sobre 'l Mediterráneo, considerat com la mar al entorn de la cual han nascut y se sont agrupats los diversos pobles d' origen Romana.

Lo quart, un ram de violas d' argent (Premi *Fortuné Sni*) ofert per la *Societat literaria y científica* á Apt, concedit á la mellor obra dramática (tragedia, misteri, drama etc.) en provensal, sobre un assumpto de l' historia de Provensa ó de la vila d' Apt.

Lo quint, consistent en la suma de mil francs, será donat al mellor treball relatiu á l' historia del mitjorn de França durant lo sigle XIII. Los concurrents podrán elegir á son gust l' assumpto del seu treball. No obstant la Societat preferiria que llurs treballs tinguessen per objecte una de las transformacions dels país de llengua d' oc com á consecuencia de la seva unió á la França. Aixís, es generalment admés que, per efecte de la conquesta, los idiomas del mitjorn sufriren modificacions profundas; que la poesia indígena perdé son caràcter propi; que 'ls senescalats de la corona administraren lo mitjorn ab miras enterament contrarias á las que inspiraren la administració del feudalisme meridional; que las grans familias feudals del mitjorn foren en molts punts suplantadas per la noblesa del nort; que la arquitectura romana feu puesto á la arquitectura oji-val etc., etc.

També podrian estudiarse, sia separadament ó en conjunt, aqueixas diversas transformacions, cercant á propósit de cada una, quina era la situació del mitjdia ans de la conquesta y lo que ella ha vingut á ser despres.

En fi ab ocasió del concurs, un gran premi consistent en una copa simbólica de metall preciós ó artística, será donada al autor de la mellor poesia sobre lo tema següent: *la Cançó del Uati*, ó altrament de la *rassa Uatina*.

A n' aquest premi degut també, al Excm. Sr. D. Albert de Quintana, 'l català, 'l francés, 'l lauguedociá y totas las llenguas romanas sens excepció podrán concorre.

La *Societat de Llenguas Romanas* desitja que s' consideri aquest treball, que no deurá tenir molta extensió, com una especie de *cant de rassa*, podent, per medi de traduccions rítmicas, arribar á ser comú á tots los pobles que parlan actualment un idioma derivat de la antigua llengua de Roma.

Los concurrents deurán indicar de una manera precisa la llengua ó dialecte del cual s' hajan servit.

Los manuscrits de la *Cançó del Ulati* podran anar acompanyats de la notació musical de las paraulas. Deuran dirigir-se (franch) ans del 1.<sup>er</sup> Mars de 1877, terme de rigor, al Secretari de la *Societat de las Llenguas romanas*, á Montpellier (França). Pels altres premis lo terme del envío s'es fixat al primer Novembre del mateix any. Cada exemplar portará un epígrafe reproduït en la cuberta del plech tantat contenint lo nom y domicili del autor.

Tots los travalls deuran ser inédits; no obstant los premis de la secció de filologia podran donar-se á obras impresas del 1.<sup>er</sup> Janer de 1875 al 1.<sup>er</sup> Janer de 1877.

La Societat se reserva lo dret de fer traduir en totas las llenguas romanas la *Cançó del Ulati* que sia premiada y de modificar y encare cambiar del tot la notació musical de la lletra. En cas de concurs per los dos objectes, un programa especial ho anunciará ans del 1.<sup>er</sup> de Juny de 1877.

Los manuscrits enviats no s' retornarán; serán depositats en los archius de la Societat que tindrà dret de publicar ja en la *Revista de las Llenguas Romanas*, ja apart, tot ó part de las composicions premiadas.

La llengua francesa es admesa en principi per totas las parts del concurs, menos per aquellases en que hi há prohibició expressa.

La Societat se dirigeix á totas las associacions literarias y científicas de la França y del estranger, á las revistas periódicas y diaris, pregantlos vulgan donar al present programa la més gran publicitat possible.

## EXCURSIONS CIENTIFICH-AGRÍCOLAS

### II.

#### *De Barcelona al pla del Llobregat.*

Lo primer que 'ns cridà l' atenció al arribar á la Creu Cuberta, trencant per la carretera de Port (1), fou el depòsit de substancias fecals que s' extrauhen de la ciutat per el *sistema inodoro*.

Pochs son los de Barcelona, que no hajan vist funcionar may 'ls carros per l' «Estracció de letrina sens mal olor» y qui sab si gayres s' han fixat en la manera com funcionan. Per omplir las caixas cilindricas de ferro, que montadas sobre dos rodas van per els carrers de la ciutat, lo primer qu' hi ha que fer es lo vuyt d' aquell depòsit ó sia extraure tot l' ayre en ell contingut, ó bé per medi d' una bomba xuccladora moguda per un parell d' homes, ó millor fent el vuyt barométrich, que tal volta seria mes barato y mes perfecte que 'l anterior. Una vegada fet aixó, basta colocar un canó desde 'l carro fins al punt d' ahont vol traures la *letrina* y per la pressió atmosférica, que s' exerceix de dins á fora, al obrir una aixeta pera que isca l' ayre, hi entren els líquits: *aquestos* tendeixen á ocupar lo lloch d' aquell fins omplirlo. Pochs anys enredera, tot aixó se feya d' una manera tan senzilla que no podia ser mes *primitiva*, aixís es que quan se verificava, qu' era de nits, teniam que corre á amagar los objectes de plata perque no se 'ns tornessen negres á causa dels hidrògens sulfurats que 's desprenian y reaccionavan sobre aquell metall produhint sulfur de plata. Afegim á tot aixó las malas olors que 's respiravan y la gatzara que 'ns privava del son á altas horas de la nit y no podrém menys de confessar que s' ha millorat bastant

(1) Aquesta carretera vehinal s' anomena aixís, perque, diuhen, condueix al moll nou.

aquest servey imprescindible, dadas las condicions actuals de la localitat en la cuestió de clavagueras.

Totas las cosas tenen els seus contraris y 'ls seus defensors. L' antich sistema si be tenia 'ls inconvenients citats, tenia la ventatja en la qualitat, perque l' estracció se feya d' una manera mes complerta. El nou sistema sols xuccla 'ls líquits, no perque no puga xucclarho tot, sino perque al barrejarho se sentiria mal olor, á no ser que 's desinfectés ab el carbó pols, sulfat de cals ó guix, fénol ó caparrossa verda (sulfat de ferro) etc.; però com desgraciadament los pagesos en general están en la falsa opinió de qu' aquestas substancias no son bonas y en la mala suposició de que la letrina negra no es la mes á propósit pera las plantas, d' aquí que siga impossible ferho com seria degut, per quan la venda disminuiria molt, per la por d' esser enganyats, puig prefereixen mes clar, encara que no siga podrit, com deuria ser y com nos ho ensenyavan nostres antepassats ab los depósitos que tenian en los camps, pera deixarhi podrir ditas substancias.

Com á desinfectants, en aquest cas, el carbó y 'l guix tenen l' inconvenient de la dificultat d' operar; el fénol lo pujat de preu, y la caparrossa 'l de transformarho en una substancia d' un color molt fosch ó casi negre (1), lo qual te 'ls inconvenients avans citats.

Caminant cap al Noroest del castell de Montjuich trobarem unas piletas de pols de la carretera, colocadas sobre un camp de secá, las quals sens dubte servirian pera millorar las condicions d' aquell sol ó terreno, perque á cop de vista ja 's podia notar la falta de *silisse* y *cals* per esser essencialment *argilós-compacte*, las quals pendrà d' aquella pols, que podia molt bé ser un compost en sa major part de ditas substancias, perque las pedras ó grava xafada pel tránzit dels carruatjes podian prevenir de la vehina montanya de Montjuich, quals dos elements no poden faltar en tota terra propia pera 'l cultiu. Una miqueta mes enllá ve-jérem una pila de fems d' estable, que per estar al ayre lliure y molt esbarriada no seria de gayre bonas condicions, puig que las sals propias per d' aliment dels vegetals á que

(1) No fa gayre temps, que 'ls diaris van fer grans elogis d' un nou desinfectant francés anomenat *huatero*, que no tenim el gust de conèixer.

's destini, y las demás substancias propias pera la nutrició y desenrotllament dels mateixos, se perden, ja per l' ayre, ja per l' escalfor que produheixen los raigs solars. De veras dona llástima veure com, poguentse aprofitar, se perden miserablement per una mala inteligencia las substancias que deurian servir pera donar vida y fertilitat á la plantació d' un camp, á vegadas raquíticas, sens saber á qué atribuir semblant efecte d' una causa tan senzilla, com posar en condicions convenientes al fem en cuestió, aixó es: en paratje ahont no produescan efecte els cambis admosfèrichs, ni exercecsan influencia els raigs del sol, que cayent sobre d' ell s' apoderan de lo que deuria utilisar l' home pera l' aliment de las plantas.

Al arribar al punt ahont la carretera del Mitx separa la del Prat de la de Port, nos detinguérem á considerar la mena de terrenos sobre qué descansavam y se 'ns feu veure qu' un mateix terreny, el d' *aluví modern*, forma aquella planuria fins á la falda de Sant Pere Màrtir, mentres que l' Montjuich es *terciari marítim* que s' aixecá per un alsament al mateix temps dels demás, que foren succehintse alternativament. Després trovarem la fàbrica anomenada *La Auxiliar de la Industria* y 'ns fixarem en la construcció dels *secadors* que podrian molt bé servir com modelo pera 'ls depòsits de conservació de pallas y ferratges sechs destinats al servey de l' agricultura.

Pels encontorns del canal de l' Infanta, qu' es l' abastecedor de las ayguas pera 'l rego dels terrenos que 'l rodejan, hi han algunas bassas formadas per la reunió successiva de las ayguas de pluja, que, no trovant pas, se quedan allá estanyadas á causa d' obstacles formats pel mar, mes alt que 'l d' aquellay ayguas tancadas per pilas de terra, de bastanta consideració algunas vegadas, que no permeten la surtida de las ayguas allá en depòsit. De vegadas aquestas pilas están formadas per las ayguas del mar que, portant munió d' arenas, las depositan, y van formantse uns clots mes ó menys grans anomenats *estanyys* y entre altres hi ha 'l que s' anomena *Estany de Remolá*. Enganxat á las mateixas parets del canal vejerem la manera d' adobar per medi de la *bassa*, consistent en anar tirant aquesta successivament sobre las ayguas corrents que van á alimentar las plantas y, disolguentse en l' aygua, s' empapa la terra d' ellas.

Desseguida se 'ns presentá á la vista un aygua embassada á causa del nivell del terreno respecte del mar, rodejant aquesta una porció no molt gran de terreno per medi d' un vall ó reguerot que serveix de desguás al terreno en cuestió y que per sa fondaria d' uns tres pams coneixerem á la que 's trovaria l' aygua en la construcció d' un pou comú. L' aygua allí detinguda, efecte de la putrefacció de las substancias orgánicas (vegetals y animals) y de l' influencia atmosférica desenrotlla gran quantitat d' *hidrógens carbonats*, qual desprendiment vicia l' admósfera, produhint las tercianas tan frequents en totas aquellas parts ahont se respira aquell ayre tan impropí pera la vida dels animals y vegetals. En totas aquestas terras, que podém dir banyadas per las ayguas, una vegada resolt lo difícil é important problema del desguás, podrian conreuharse plantas tals com el tamarindo, patatas, etc. que requereixen molta aygua; encara qu' algunas, tals com las últimas no serian de primera qualitat, puig que 'l grandor disminueix la quantitat de substancias alimenticias que deurian contenir á proporció de son volum, quan están cultivadas en tals condicions. Aixó doná lloch á l' aplicació práctica d' un problema, qual resolució tingué per objecte: *donat un terreno y sas condicions especials, trovar las condicions ab que deuria cultivarse, y veure no sols las plantas qu' allí podrian desenrotllarse millor, si que també l' alternativa de cultitas propia d' aquell lloch.*

A poca distancia vejérem uns terrossos cuberts de sal, que probárem pera assegurantsen millor, y per evitar sos efectes fan depositar en tots aquets camps l' aygua de rego pera que áxis se disolgue aquella sal qu' ab abundancia y ab tanta frecuencia puja sobre las capas superficiales del terreno, produhint una vegetació raquítica, puig, com es sabut, las plantas d' arrels curtes y estesas, que generalment son las cultivadas en aquellas planuras, buscan sos aliments superficialment y xucclan lo que trovan disolt en l' aygua. Ara bé, aquestas ayguas van disolguent el cloruro de sodi, (Na.Cl.) fins que filtrant las capas successivas del terreno van á parar á un punt mes baix que 'l nivell del mar; d' ahont ja no poden xucclar ab facilitat aquesta disolució, y llavors se poden cultivar las plantas, que mes convingan pera 'l objecte á qué están destinadas. Ja que parlém de

terrenos salitrosos vindran molt á pel uns datos sobre l' important cultiu de la barrella, ó sosa natural, qu' es una de las plantas que s' hi cultivan, deguts al companyerisme del aventatjat agricultor en Juliá Cadafalch. Diuhen: «Barrella (Sal sosa sativa), género de planta de la segona secció, sexta classe de Tournefort y de la pentandria diginia de Linneo; d' arrel forta, d'ura y ramosa; de tronch llis, de tres á quatre peus de alsada quan se desenrotlla be; sas brancas verdas y rojenas quan s' acosta la maduració y comunment dretas; sas fullas un poch grossas, propietat, segons Valcárcel, de totas las herbas saladas; son llargas, estretas, llisas y enganxadas al tronch; sas flors reunidas en un cálzer rodó y d' una sola pessa; cada una d' aquellas se compon de cinch pétals ovals que rematan en punxa; el pistil está rodejat de cinch estams; son fruyt es una capsula ó celdilla qu' enclou 'l cálzer, ahont se guarda una llevor sola, negra, lluenta y caragolada. Es planta vividora.»

Requereix aquesta planta climas calents, terrenos empapats de sals marinas, sechs y arenosos; li son inútils els massa humits, salats y argilosos y 'ls molt forts en que s' esquerdi la terra.

S' acostuman á donar dos labors á la terra en la tardor y se sembra desde Febrer endevant á solchs d' una distancia de 4 ó 5 pams un d' altre y las llevors se tiran en grupos de tres á quatre ó mes, ab un poch de fem d' estable damunt, pera facilitar 'l naixement de la planta y á uns 3 pams de distancia unas d' altres.

Requereixen els primers mesos de sa creixensa pluhas frequents, suaus y de curta durada; per salats que sigan els terrenos ab tal que pugua naixer creix y 's desenrotlla be; deu cavarse per lo menys una vegada en Maig, primers de Juny y 's deixa ja fins á arrencarla operació que s' efectúa generalment á mitj Agost, en que comensa la florida, y el color vert de sos tronchs va prenent el vermell ó pallós.

Si 's retarda y plou 's llensan á perdre las plantas.

La de llevor deu aguardarse á qu' estiga ben madura.

Arrencada la barrella, se deixa uns quants dias sobre 'l terreno ab las arrels cap per amunt y desseguida 's fan unas pilas de quatre á cinch pams de diámetro, per set d' alsada, á qual operació se li dona 'l nom de *baquetar* ó *abaquetar* y á n' aquestas pilas el de *baquetas*.

Se la deixa aixís uns dotze dias y desseguida 's va á cremar, qual operació s' efectua del modó següent: s' obra en terra un sot en figura de paperina escursada cap per avall; s' hi posan unes barrotas en forma de graellas ab l' objecte de qu' aguanten l' herba y no s' apagui 'l foch al principi. S' encen ab un poch de palla ó brossa y ramatjes y va tirantse damunt la barrella, y quan las cendras del clot ixen á flor de terra 's va formant una paret ab la mateixa herba cuydant que no 's cremi y no iscan flamaradas. A las tres ó quatre horas de comensat el foch se deixa reposar á fi de que no quedi carbó en mitx del caliu, sino que vaja consumintse tot bé; després se continua aixís successivament fins á cremar tota l' herba.

Se calcula que cada foch per anar bé deu produhir dos quintás de barrella per hora desde que 's comensa á cremar fins á lo acabament. Se deixa refredar la massa y als dos ó tres dias se romp y enmagatzema.

El cost de son cultiu per mojada es per terme mitx de 360 á 400 rs. y el producte de 18 á 20 quintás. Aquest producte 's veu reduhit generalment per las contrarietats admosféricas ó be á causa d' alguns animals que com la *castanyola* ocasionan grans perjudicis, reduhintse á 14 ó 16 quintás. Avans á pesar de tot era ventatjós aquet cultiu, per quant se pagava á 16 ó divuyt pessetas el quintá, á cual preu se podia cultivar, pero desde que las sals de sosa y potassa 's trovan tan baratas, sols se paga á lo mes á 10 pessetas quintá catalá, preu al qual si no 's pert, no hi ha cap benefici, rahó per la qual se va deixant el cultiu d' aquesta planta á pesar dels molts terrenos á propósit per ell y que 's deixan avuy sens cultiu.

S' emplea la barrella en los tints y pera la fabricació del cristall, vidre, sabó y altres molts industrias en qu' es necessari l' alcali que produeix.

Vejérem després, la manera de treballar las terras, per medi de la fanga y de l' arada de post. La primera encara que pesada y cara, en quasi tots los terrenos es bastant útil, puig dona una volta complerta á la terra, deixa que 'l terreno prenguia de l' ayre admosféric las substancias y que serán en ell contingudas, sigan propias pera l' alimentació de las novas plantas, qu' all ávan á conreuharse y que las anteriors han xuclat de dita capa, que de segona ha vingut á

formar la capa superficial, la primera, la bona, en molts cassos: mata las herbas que creixen per ellas mateixas, puig que deixa sas arrels al descobert, y per fi estava la terra, condició indispensable pera cultivar bé. La segona ço es: l'arada de post, produeix los mateixos efectes, pero mes marcats; no costa tant baix tots conceptes y encara que nostres llauradors, moltes vegadas no saben manejarla com es degut; no hi ha que duptar del bon resultat.

Visitarem el criadero de sanguneras del herbolari de la Rambla de las Flors Don Jaume Ballús y á fé que no 'ns sapigué greu, porque may 'ns podiam figurar 'ls milés d'animals d'aquella mena que vejérem reunits en tan poch espay relativament. Están en bassas d'aygua col·locadas segons la grandor, y pera tráurelas no 's fa mes qu'agafar una vara guarnida d'un filat al cap de vall y ficarla dins de l'aygua pera pescarne á centenars. Quan volen donàrlos hi menjar, de tant en tant fan ficar un animal dins d'una bassa y al instant queda dessangrat. Figureuvos no mes que basta ficar y tráure el bras pera quedar tot guarnit de negre ab un sarrell de sanguneras. ¡Pobre del que caygués en mitx de tantas bocas xuccladoras! Si alguna vegada hi ha caygut algun gos ó altre animal menor, no ha tingut pas temps d'eixirne.

Al costat d'aquest criadero hi ha *L'agricultora catalana*, fàbrica d'adobs pera las terras fundada en 1863 per D. Lluís Justo y Villanueva, ahont van á parar els animals que moren de desgracia ó qu'és fan matar per vells, després qu'han fet una munió de serveys al home, 'ls quals se transforman en fems pera adobar las terras, que han d'produhir las plantas pera l'aliment dels sers vivents. ¡Rara coincidencia, serveixen en vida pera guanyárnosla y després de morts nos alimentan!

Finalment, avans d'anarmen del Plá del Llobregat, creuria haber faltat á mon objecte, si no tributés un recort, á qui tant deu l'agricultura d'una part d'aquell plá, encara que no hi estiguessim, descobrint á las generacions venidores el nom, de qui ha colonisat una immensitat de terrenos improductius y poch saludables, convertintlos en fèrtils campinyas, ahont viuhén una munió de families y gran número de crias de bestiar, qu'ara hi trovan aliments pera nudrirse, y un magnífich pont sobre 'l riu, qu'unit

ab una bonica via de comunicació arriba a la ciutat, pera transportarhi 'ls productes de l' industria agricola, qu' avans no tenian eixida, ni 's produhian.

L' home qu' ha fet tot aixó, el que tenint de lluytar ab la tossuda rutina, per mes qu' algun fill desnaturalisat haja volgut despreciarlo, no comprenent son propi bé, es lo protector del Prat del Llobregat; es D. Fernando Puig. Tant de bó, que l' agricultura contés uns quants d' aquets homes, que de segur aniriam molt bé!

FRANCISCO X. TOBELLÀ.

## BOSQUEIG HISTÓRICH

DE LA PART QUE PRENGUÉREN EN LA LLUYTA GENERAL  
CONTRA LO FEUDALISME, EN LOS SEGLES XIII, XIV Y XV,  
LOS HOMENS Y UNIVERSITATS DE GELTRÚ, CUBELLAS Y  
VILANOVA.

Coneguda es de tots los que s' han ocupat un tant en l' estudi de la historia de la edat mitjana, la tendència característica que presenten en ella los pobles de més cap al mitgdia de la Europa, emancipats primerament de la grandiosa tiranía del poble romá á favor de la estrepitosa cayguda de son corromput imperi, á deslliurarse del jou que á son torn los habian imposat los Senyors Feudals, nova classe de petits tirans que per tot arreu brollaren á favor dels espantosos trontolls ocasionats per las multiplicadas y succesivas invasions de los pobles del Nort, y las dels Serrahins més tart en nostra Espanya, y las encarnissadas lluytas sostingudas entre unas tan diversas civilisacions.

Conegut és també de tots los que han estudiat mes particularment la historia de nostra patria, que no foren per cert las diversas encontradas en que s' trovava llavors aquesta dividida, y constituian altrás tantas nacionalitats, las que menos demostrarán la indicada tendencia y un mohiment decidit envers la monarquía, com á moderadora del arbitrari poderío dels Senyors Feudals.

Noensem, donchs, haber fet, ni molt mancos, cap descubrimient important en lo que sobre tan esclarit assumpto nos proposem dir, sino que tractem tan sols de presentar de una manera concreta y *gráfica*, com avuy se diu, la part que en aytal tendencia y en mohiment semblant prengueren los habitants de los llochs de Geltrú, Cubellas y Vilanova, (que constitueixen avuy las dos vilas de Cubellas, y Vilanova y Geltrú) conforme se despren de antichs docu-

ments de la dita época que n's proposem fer conèixer als lectors de nostra benvolguda RENAXENSA.

Mes avans de passar avant, y á fi de fer mes fácil la comprensió de lo que havem de dir en lo present «Bosqueig» consignarém: Primer: que en lo segle XII existian los castells y lloch dits de la Geltrú y Cubellas en los confins de la actual provincia de Barcelona per la part de Ponent, no gayre lluny de la desembocadura del riu «Foix.» Segon: que á principis del segle XIII se fundá entremitg dels dos, y mes prop del primer que del segon, altre lloch á que s' doná lo nom de «Vilanova». Tercer: que aquest lloch va anar agregat al de Cubellas en son principi, fins que á causa de son gran creixement se sobreposá en lo govern municipal á sa antiga *metrópoli*, per dirho axí, lo dit lloch de Cubellas, lo qual tractá de emanciparse, com ho feu, restant desde llavors independent una de altre. Y quart: que agregat també á Vilanova y Cubellas lo lloch dit la Geltrú, ha seguit sentho de la primera après de la separació de la segona, habent arribat axí fins avuy dia, en que se troban confosos en tot indistintament y formantne la sola població coneguda ab lo nom de Vilanova y Geltrú.

Axó axís consignat, direm que lo document mes antich que trobem sobre lo assumpto, y á lo que per tant, á falta d' altre, debem referir lo comensament de la lluyta que n's proposem descriure es un privilegi concedit als homens del Castell de Cubellas y lloch de Vilanova per lo Rey En Jaume lo Conquistador, datat en Valencia als 13 dias de las calendas de Febrer de 1251, en lo que, á instancias d' aquells, en premi de serveys prestats, y especialment en remuneració d' aquells 400 morabatins que graciosament li donaren á obs de la compra que feu lo dit Rey de lo mer y mixt imperi y tota jurisdicció que tenia Pons de Cervera sobre lo castell de Cubellas y lloch de Vilanova, los prometé no alienar lo dit castell, y que no coneguéssin en sos homens altre oficial que al Batlle de Barcelona.

Habent, empero, lo Rey N' Alfons lo Liberal venut á Gispert de Castellet lo castell y lloch espressat, los homens y universitats dels mateixos donáren al germá del dit Rey, y successor seu en la corona, En Jaume segon, 30,000 sous, á mes de altres gastos que habian suportat, pera que fes son recobro de poder de Bertrán de Castellet qui lo posseí

després de aquell; y en virtut de axó, en privilegi donat en Barcelona als 3 dels Idus de Agost de 1318, fentne fé Bernat de Fronte, concedí als homens y universitats dalt dits y los hi prometé: «que ell, ni sos successors per ningun temps ni per necessitat, causa ó rahó alguna los vendria, excambiaria, donaria, empenyoraria ó en altre qualsevol modo alienaria ni separaria de la Corona, propietat y domini Real, perpétuament, ni per cert temps, en tot ni en part; estatuint que en cas que en lo esdevenidor, per alguna necessitat ó causa se fes alienació del dit castell y lloch, ó del altre de ells, fos de ninguna forsa ó valor, y no tinguessen los dits omens de obehir.»

Temerosos mes avant de que las necessitats sempre apremians de la corona los posessen novament en mans de Senyors feudals, imposárense los homens de Vilanova y Cubellas nous sacrificis pera que lo infant N' Anfos, fill segon del dit Rey en Jaume segon y son successor, per la professió religiosa de son germá major, confirmás lo privilegi per son pare concedit, com ho feu en Barcelona á 6 de las Calendas de Mars de 1325; y los continuaren en lo regnat de D. Pere quart, dit lo «Ceremoniós» y també «del Punyalel» com se despren de los següents documents:

1.<sup>a</sup> Apoca que lo dit Rey En Pere firmá «á Pons Mercer, Jurat del castell y vila de Cubellas y sos termes, de la quantitat de 11.200 sous, moneda de tern» dient éran «per tants que á instancia sua y á obs de dit Senyor Rey ne habia lo dit Jurat manllevat á violari, per pensió 1.600 sous; ço es: á Pere Martí ciutadá de Barcelona 1.000 sous, y á Bonanat Descoll (1) també ciutadá de Barcelona 600; volent que durant los dits Violaris, la dita universitat no fos tinguda á la servitut de quistia, subsidi ni á altre contengut en la franquesa per ell feta.»

2.<sup>a</sup> Lo mateix rey en Pere, «atenent que los Jurats homens y universitats de la vila de Cubellas li habian fet lo servey que á sa instancia habian creat un Violari de pensió 1.600 sous barcelonins, y que lo preu de ell habia re-

(1) Segons altre document que hem tingut ocasió de examinar. aquest mateix Bonanat Descoll com á vice-almirant del Rey En Pere quart, firmá ápoca y regoneixement de entrega en favor de las universitats de Vilanova, Geltrú y Cubellas, de dotze mariners pera formar part de la escuadra que's disposava en Barcelona pera recobrar Cerdenya en 1356, als 28 de Mars.

but son Tresorer; atenent també que habian de crear á instancia sua un censal de pensió 400 sous y preu 5.600 sous, lo qual preu, de son ordre, habia rebut Jaume Rubí son Cancellier y habia de servir per la expedició de Sardenya que perillaba per la rebelió del Baró de Austria; desitjant dit Senyor Rey indemnisar en lo modo avall escrit á la dita universitat y singulars personas de dita universitat presents y esdevenidors concedí que durant los dits Violari y Censal no fossen obligats á ell ni á sos successors á qüestia alguna, subsidi, servitut, mútuo general ó especial, á fermansa, exacció ó altre cualsevol que s' pogués dir ó demanar á la dita universitat ó singulars de ella, sino á 2000 sous. Mes volgué, que sempre que finís lo dit Violari, no obstant las ditas cosas per ell promesas quedassen en sa forsa y valor; empero que en dit cas la dita universitat y singulars de ella, li haguessen de donar cada any 1.600 sous en compensació del dit Violari extingit.» En poder de Barthomeu de Puig notari del Sr. Rey al dia antes de las calendas de Janer de 1347.

Apesar de axó, en 1358, é insuficients los subsidis concedits en las corts de Lleyda y Carinyena pera ocorre als grans gastos ocasionats de la guerra ab lo Rey de Castella, Bernat de Olzinellas, Tresorer, cavaller, tenint poder del dit Rey En Pere quart, pera fer cualsevols alienacions de bens del Real Patrimoni, vengué lo dit castell de Cubellas y lloch de Vilanova á Francisco Destorrents y als seus perpetuament per preu de 50.000 sous.

Ferms, no obstant, y decidits, com los seus passats, los homens de Vilanova y Cubellas, acudiren al Rey en queixa de lo obrat per son Tresorer; invocáren los privilegis concedits y promesas fetas per sos antecessors; y, afeginthi un nou donatiu de 10.000 sous, conseguiren que lo polítich Rey, informat de que desitjosos los homens y universitat del castell de Cubellas y lloch de Vilanova y sos termes de reunir-se á la Real Corona, habian donat graciosament al Sr. Rey En Jaume 400 morabatins en ausili de la compra que lo dit Sr. Rey feu del dit Castell y lloch de Vilanova y del mer y mixt imperi y de tota jurisdicció de Pons de Cervera Senyor que era del dit castell y lloch, y que lo dit subsidi fou donat ab condició, empero, que lo dit castell y lloch ja may per alguna urgent necessitat fossen separats

de la Real Corona, per rahó de Venda, donació, Permuta, excambi, Penyorament ó calsevol altre especie de alienació en tot ó en part: y que no obstant esto, informat també que lo Rey Nanfos havia venut al noble Gispert de Castellet y als seus perpétuament per preu de 30.000 sous barcelonins los dits castell y lloch de Vilanova; y que las ditas universitats desitjant encare de reunir-se al Real Domini habian donat y pagat los dits 30.000 sous al noble Bertran de Castellet, fill y hereu del dit noble Gispert de Castellet, per la redempció del dit Castell y vila, eximintse del domini de aquell; Y que esto fou ab la condició també que per ningún temps, per calsevol excusa, mes grave ni major, ni per calsevol titol pogués- sen esser separats de la Real Corona; y que son Tresorer Bernat de Olzinellas etc. Atesos los sobredits motius, y privilegis concedits per sos antecessors á las ditas universitats, de no poder esser separadas de la Real Corona, á petició y súplica dels homens de ditas universitats: Declará que la dita última venda era nulla, per esser estada feta contra los dits Reals privilegis, los que confirmá novament ab especial pacte, que en corroboració de aquells y pera que lo dit castell y lloch en tot ó en part per ell ni per sos successors no pogués ser alienat, per calsevol titol ni motiu, de la dita Real Corona; los concedí á las ditas universitats y singulars de aquellas, que si per aventura lo dit Sr. Rey ó algu de sos successors ó hereus volguessin de propi moviment ó á instigació ó demanda de altre, violar ó contravenir á la dita unió en tot ó en part, pogués- sen y fossen obligats ells, junts ab lo Batlle del dit Castell y lloch, y sens ell, virilment de las ditas cosas defensarse, ab armas y sens ellas, sens temor de incorrer en pena; ni tampoch si alguns de sos officials ó súbdits los volgués compellir á fer lo contrari de las ditas cosas, ó á obeir á sos mandatos; manant al Batlle del dit Castell y lloch los defensés ab armas, absolventlas ara per las horas dels juraments, homenatge, naturalitat y fidelitat á que fossen obligats: De manera que aquells no obstant, pogués- sen defensarse sens temor de incorrer en ninguna pena, en tant que venint dit cas dit Senyor Rey ni sos successors ó officials pogués- sen entrometre-se contra los homens de las ditas universitats, ni sos bens, ans be los homenatges y juraments, si ne haurian fet, al comprador ó en altre titol del

dit Castell y lloch en tot ó en part, volgué y declará dit Senyor Rey esser nullos, com á fets contra tenor del present privilegi, manant també als dits homens de las ditas universitats per cualsevol dany al comprador ó á altre cualsevol á qui se fes entrega dels dits Castell y lloch sens temor de cástich, tant en las personas com en los bens y també matarlo; absolutlos ara per les hores del dany donat com á aquells que fan las ditas cosas de mandato del Sr. Rey; y per la major observancia, auctoritat y validitat de las ditas cosas statuí dit Senyor Rey, disposá y ordená que cualsevol hereu y successor seu en los dits Regnes, Comptat y Principat de Cathalunya, lo un després del altre successivament, al temps de son nou domini, ó nova successió ó, també antes si tingués ans de esser jurat y antes que las ditas universitats y singulars de ellas li prestassen lo homenatge per rahó de sa fidelitat, tingués per ell y los seus de llohar y aprobar tot lo contingut en lo present privilegi y no fentho, que las ditas universitats no fossen obligades á prestarli lo dit jurament y homenatge ni obeirlo ni correspondrerli dels réddits y drets acostumats; confessant dit Sr. Rey haber rebut per lo present privilegi 10.000 sous barcelonesos». La data es en Barcelona als 20 de Abril de 1359.

Y no se contentaren encare ab axó las universitats de Cubellas y Vilanova, sino que tenint, com tenian, per vehí lo lloch de la Geltrú, qual Senyorío y jurisdicció poseia també lo dit Francisco Destorrent, qui lo habia axí mateix comprat á carta de gracia á la Corona per 10.000 sous, se origináren moltes dissensions entre dit Destorrent, primerament, y mes tart son successor, Ramon Berenguer de Sanahuja y los homens de Cubellas y Vilanova; per qual motiu acudiren aquestos al mateix Rey En Pere quart, lo cual, pera obviar tals dissensions, va redimir la dita jurisdicció, restituint los 10.000 sous al repetit Sanahuja, venentla després als Jurats y homens del dit Castell de Cubellas per lo mateix preu, «de que se subvingué lo dit Sr. Rey pera socorrer «la illa de Cerdanya que lo Jutge de la Arborea alevosamente posseia; estituint y ordenant y als dits Jurats y universitat del dit Castell de Cubellas perpétuament concedint que lo Batlle de dits castell de Cubellas y de la Geltrú «y sos termes fos posat y constituít perpétuament en esta

«forma; ço es que en cada trienni en lo temps acostumat de  
«ferse oficials en Cathalunya, los jurats del dit Castell de  
«Cubellas elegissen tres personas las cuales apareguessen  
«suficients y aptes, ara fossen de la universitat del dit Cas-  
«tell ó de altres llocs de Cathalunya, las cuales los dits Ju-  
«rats habian de remetre al dit Rey y á sos successors, sis'  
«trobaban en la ciutat de Barcelona; altrement, á son Bat-  
«lle General de Cathalunya, dels quals tres subjectes sen  
«habia de nomenar un, al que apareixeria al dit Sr. Rey, ó  
«al dit Batlle General.» La data es de 27 de Juliol de 1368,  
y notari autorisant lo del Sr. Rey Barthomeu de Avellaneda.

TEODORO CREUS.

## GUILLEM D'ALENTORN.

### CAPITOL III

#### GUILLEM Y BLANCA.

Era un matí de Maig, encisador per demés; l'aroma de las flors, la blavor del cel, l'alé puríssim d'un dia de primavera, li donavan nous encants.

Sortia del castell del senyor d'Alentorn en est dia una luxosa comitiva; en Guillem anava de cassa y tot son desitj era veure de donar una batuda per aquells entorns y si orejavan algun singlar.

No s'havian descuydat res; los gossos mes cassadors d'aquells voltants fermats ab ricas soguillas marxavan al devant, seguian despres nombrosos patjes qu'á cavall y ab los corns enroscats al bras, eran los qu'havian de tenir sempre fixa la vista en la pessa que s'alsés, senyalant ab los tochs convinguts la direcció que emprenia; un poch mes enderrera anavan en Guillem junt ab diferents cavallers del comptat de Barcelona qu'havian pujat allí dalt ab motiu del tractat que son compte Berenguer I lo Vell feya ab lo de Urgell y als que 'l senyor d'Alentorn se satisfeya en obsequiar ab una cassera al ensemps qu'á moltes dames dels vehins llochs que en bonica franquesa entre ells caminavan, los que no volguent esser menys que 'ls homes, duyan qui á la mà, qui á l'espalla l'aucell que s'ha considerat com á símbol de la noblesa, l'indispensable falcó: per fi al derrerera de tot uns quants matxos plens de viandas de tota mena venian 'n sosteniment de lo que primer he dit, de que res faltava en aquella cassera.

Ab molts prechs se va poguer obtenir que 'n Ramon de Vall-llebrera deixés concorre á la festa á sa filla Blanca, acompanyada per suposat d'Ermesinda.

Mentres va durar lo camí fins arribar al seti senyalat pera 'l comens de la cassera, Guillem y Blanca van enrahonar molt y molt però de cosas indiferentas que van esser com la porta pera introduirs' á parlarne de mes serias, de

manera qu' al retorn de la festa, allí entre dos foscans, los dos jovencels com atrets l' un á l' altre per un no se qué misteriós, marxant al devant de la comitiva sostenian una animadíssima conversa en la que 's parlá de tot menys de la festa del dia y encara que 'ls porprats llavis d' abdós no s' obriren pera donar pas á un mot d' amor, sos ulls s' ho havian dit ja tot. Blanca de Vall-llebrera y Guillem d' Alentorn havian nascut l' un per l' altre.

Blanca tindria alashoras uns divuyt anys y Guillem uns vinticinch. Abdós aymants varen procurar que ningú s' enterés de sos amors, y pera mes dissimularho algunas nits un trovayre pagat per en Guillem llensava notas delicadas y aymantas cansons dessota 'ls murallons del Castell de la nina, y algunas d' altrás era ell qui ab rich mantell y valoneta, gorra ab punxa finint ab extranya ploma, pantalons fins á genoll, sabatas escotadas, mitjas de seda y cabells lliures, disfressat de trovayre cantava tendras endetxas á la dama per qui alenava. No feya molt que 'n Guillem sols pensava en Blanca y esta ab aquell quan en una nit per encárrech del senyor d' Anya tingué qu' anar á trovar al pare de sa aymia.

Era una nit d' hivern, aprop las nou, hora en que la fosca es la regna del mon en eixa estació, quan en Guillem seguit d' uns quants arquers picava á la porta del castell de Vall-llebrera. Despres de las precaucions precisas en tots temps pera obrir la porta de nit y á gent armada y molt mes en aquells jorns de guerras y barbarie, un piquet de la guardia, seguit d' un oficial que portava una teya encesa, l' acompanyaren fins las habitacions del Senyor. Est se trovava en la sala de costura junt ab sa muller, Blanca y Anarda, quan en Guillem demaná permís pera passar endevant.

L' objecte d' aquesta visita era que 'n lo castell s' estés alerta tota la nit, puig que 's tenian novas de que 'ls alarbs se somovian un poch.

Un cop en Guillem en la sala va donar á 'n Ramon compte del encárrech qu' allí 'l duya y finida sa comissió 's va retirar no sens haver creuhat ab Blanca diferentas ulladas que 'n l' enamorad cor d' abdós bona ferida hi feyan.

Blanca va acompanyarlo junt ab lo seu pare fins al pont-llevadis, y d' allí podem dir que naix la veritable promensa d' amor entre 'ls jovencels aymants, puig qu' apro-

fitant un moment que son pare's va retirar pera manar al cap de la guardia qu'encengués teyas qu'havian d'il·luminar á'n Guillem en sa marxa, est y aquella's parlaren y un si de sos cors sortit fou lo nus que lligá pera sempre aquells enamorats.

Al poch ratet tot restá en lo més pahurós silenci, las centinellas se doblaren, y ab molt rezel va passarse la nit.

En Alentorn se va fer lo mateix pero á l'esdevenir l'endemá's vejé que lo vigilar no havia sigut en vá, puig que 'ls alarbs de Balaguer ab un wali al cap havian entrat en Baldomá succehinthi no pocas desgracias.

Com qu'aquesta correguda fou de poca importancia als pochos dias las ocupacions ordinarias se tornaren á renovar aixís en Alentorn com en Vall-llebrera y Baldomá.

D'acó que fora dels que van rebre ningú pareixia fer cas, era precis pendre un determini.

En Armengol que vetllava per la dignitat de son comtat resolgué fer un fort escarment.

#### CAPITOL IV.

##### LO JORN DE BALAGUER Y LA MORT D'ERMESSINDA.

Després que 'n Artur de Béziers restá en Anya de tornada ab Guillem d'Alentorn de l'ermita de Castell-llebre, ab motiu de la prometensa que 'l jorn del assalt de Targa van fer á la Verge, si sans y bons sortian del combat, quiscú va retirars' á son castell pera prepararho tot pera la nit que s'acostava.

Si be 'n Artur no era senyor d'Anya ab propietat, ne feya per manament del compte Armengol fins que 'ls fillets del qu'ho va esser y que morí en Targa, fossen prou grans pera sapiguer arreglar-se solets. Aixís se compendrà com un noble franch del estat-major del Comte era, encar que provisionalment, senyor d'un poble catalá.

En Artur com á senyor d'Anya tenia que concorre ab la maynada d'est punt al setje de Balaguer, tenint que fer en Guillem d'Alentorn lo mateix, de modo qu'un cop est fou entrat en son castell de retorn de Castell-llebre, cridá als capitans de las tropas que tenia que comanar y 'ls explicá ab breus mots lo que la nit vinent era precis fer, com á revenja dels fets de Baldomá.

Tothom va esser de parer qu'era del tot necessari fer

un escarment que cogués un bon xich als sarrahins. A mitja tarde d' aquell dia per lo cami de Baldomá, passavan gran nombre de guerrers del d' Urgell, y per lo d' Artesa eran no menys, los que 'n aquella hora hi caminavan formant dos cossos qu' encara que separats per lo Segre, havian de caure al ensemps sobre Balaguer.

En Bernat d' Anglesola, Guillem d' Alentorn, Ramon de Vall-llebrera, Artur de Béziers, Joan de Pons, Pere d' Alenyá y altres aguerrits nobles catalans ab son Comte al davant, arrivaren prop dotz' horas de la nit á la vista de la ciutat alarba.

Era una nit encar que d' ivern no molt freda; la lluna ab sa cort de diamants il·luminava á la ciutat, mentres que las espessas ombras qu' ella projectava eran pron grans per amagarshi l' exércit setjador; demunt los marlets de las torres del castell lo vent sostenia un drap desplegat finint en una mitja lluna qu' al ferirla l' astre de la nit ab sos raigs, d' argent pareixia; lo Segre á sos peus inquiet se mostrava, tement, sens dubte, que la puresa de sas ayguas s' entervolés ab sang; las flors de mes gemats perfums en las voreras 's gronxavan sobre sos menuts mànechs, al suau buf de fresca matinada; y entre 'l fullam dels sálzers y aubas que la corrent rega 's començava á sentir una remor com aquella que 'ls pardals fan al anar á la joca y al despertar, perque en efecte la naturalesa tota deixava son llit, y 's posava alerta pera apreciar lo mes petit detall de lo que allí succehis.

A un crit dat en lo campament y al toch d' una munió de clarins, los catalans se l·lensaren sobre las murallas de Balaguer, semblant mellor feras qu' homes.

Los alarbs si be no del tot sorpresos van retirars' á la segona ratlla de fortificació, no sens qu' haguessen sofert pérduas grans.

Lo combat no pará. L' atach seguia ab mes furia y á cada toch d' avans dat per los d' Urgell, contestavan los de dins ab nous tochs de batalla: alló, esporugava, y l' esgarrifós dringar del ferro, las pedras que las catapultas vomitavan sens parar, 'l gran nombre de sagetas que per tots costats se disparava, los forts cop de massa, 'l xiular de las fonas tenian com alelats á abdós combatents, puig ni 'ls uns avansavan ni 'ls altres gosavan rescabalars' de la pérdua del primer recint fortificat.

Comensava á ferse de dia, y era precis del tot entrar en lo segon recint: aixó costaria molta sang y s' hi havian d' aburrir uns quants dels mes valents caps. Conegut açó per en Guillem s' oferí ab sa maynada y ab la d' en Artur, que restava ferit d' un cop de pedra, á marxar al devant en l' assalt que s' havia de dar.

Als crits de *Visca Armengol! Socós á nostra terra!* los d' en Guillem entraren al Mercadal y de carrer en carrer obligaren al moro á tancar-se en lo castell, restant aviat amos los urgellesos de la ciutat moresca.

Eran las deu del matí.

Veyent lo bon Compte que del fort costaria prou de treure'ls, y no portant medis pera passar allí un setje llarch, va pactar ab los sarrahins una capitulació en la que s' obligava 'l valí á regoneixer á 'N Armengol III y sos sucesors com á senyors de Balaguer, pagant un gros tribut anyal.

Després de permaneixen las tropas urgellesas en la ciutat per l' espay de tres dias, y havent cobrat lo tribut fixat per l' any qu' era present, s' en tornaren quiscú á sa casa.

De tot açó passats n' eran dos mesos quan en Vall-llebrera tot era desconçol.

Na Ermesinda, la muller d' En Ramon, la sensual dona, morí precisament quan mes falta havia de fer á sa filla Blanca.

En Ramon de Vall-llebrera havia retornat de Balaguer portant com á trofeu gran nombre d' armas alarbas, com gumias, alfanchs, llansas, etc. y no menys bonica colecció de sagetas, resultant d' açó que sa muller segons consuesut s' entretenia en netejar las armas que son marit duqué de la batalla y ho feu ab tan mala sort, qu' haventse punxat ab una fletxa enverinada sens ningú sapiguerho, 's posá malalta fins que d' eixas resultas va finir.

Blanca restá inconsolable, mes que mes veyent que son pare després del primer sentiment s' havia distret molt y que pensava en un nou enllas, tot pera veure si podia tenir un fill varó que 'l succehis en lo senyoriu.

La noya pensá cada dia mes ab en Guillem 'n qui veyá un jove formal, capás d' estimarla 'n mitj de 'ls desconhortos que li esguardavan.

Los fets parlarán per mí.

(Seguirá.)

JOAN MALUQUER VILADOT.

A.....

Diuenh que l' amor es vida  
y á mí m' han donat la mort.....  
ay! quin' ánima tant negra  
deu tenir la mèva amor!

Quan no mès me la mirava  
esperança m' dava prou;  
ara qué sab que l' estimo  
no 'm don mès que desconsol.

Camínet sembrat de rosas  
d' encisera y pura olor.....  
las espinas tinch clavadas,  
clavadas al mitj del cor.

Deixa que hi arrelin totes  
v floreixi la passió;  
que, quan mès m' en donas pena,  
es mes gran la mèva amor.

A. DE QUINTANA.

## DESPEDIDA

---

¡Adéu, ma hermosa aymia!  
La pátria avuy me crida, haig de marxar;  
Ja no podré cap dia  
Contarte aprop la llar  
L' amor que lo meu cor fá bategar.

Ja no podré sentirne  
Ta dòlsa veu com cant de rossinyol;  
No veuré resplandirne  
De tos ullets lo sol,  
Ni de ton rostre 'l matutí arrebòl.

Ta ròssa cabellera  
Com desplega 'l blá zéfir no veuré;  
A la font riolera  
Ab tu ja no hi vindré  
Al brillar del pur sol lo raig darré.

En terra mòlt llunyana  
Per la pátria, com brau, deuré lluytar:  
Sols tú, nina galana,  
Serásne l' estel cla'  
Que sempre á la victoria 'm portará.

Adéu! donchs, bella aymia,  
Aixuga de tos ulls eix amárech plor...  
Si tu sabs algun dia  
Que per la pátria he mort,  
Al menys fesme que visca en lo teu cor.

*Janer 15 del 75.*

JOSEPH GARRIGA Y LLIBÓ.

---

## BIBLIOGRAFIA

JOCHS FLORALS DE BARCELONA—1875.

### IV.

#### *Poesías históricas.*

(Continuació.)

Ignorem fins á quin punt es propi 'l calificatiu d' históricas que dem á las poesías que 'ns toca examinar avuy, ó al menos, á las tres d' entre ellas, *La Bandera de Santa Eulària*, *Lo mantell de la Reyna* y *Sibila*, ab que guanyá D. Frederich Soler lountuós premi ofert pel Bisbe d' esta Diócessis, y 'ls dos accéssits á la ordinaria englantina. No tenen ellas per objecte la narració d' un fet còncret, cenyida als límits de la veritat tradicional y exornada sols ab las galas de la poesia com l' últim terme apaysatjat d' un quadro d' historia: son históricas no mes que ocasionalment, si aixís pot dirse; ficcions que enfonzan sas arrels en la terra de la [historia, pero que creixen y 's desplegan en las aéreas capas de la pura imaginació. Admétes, donchs, lo calificatiu ab aquesta salvetat y sols com á medi per á conservar la agrupació metódica en los presents articles de las distintas poesías que en ells nos hem compromés á examinar.

*La Bandera de Santa Eulària* es una composició fins á cert punt de prova, puig destresa necessitava 'l poeta que volgués exercitar sas facultats ab lo peu forsat que imposava l' ofertor del premi. Refundir en una unitat ni treballada ni violenta, dos membres tant discordants en la realitat, per mes que en la superfície sembla que encaixen just, com eran la recordació simultànea de las glorias de Santa Eulària y de las del pendó d' aquest nom, ensenya un dia gloriosíssima de la ciutat de Barcelona, no era certament empresa de poca monta, ni que pogués ser duta á cap sens un esforç d' imaginació mes que regular. Lo Sr. Soler cregué interessat son honor de poeta en vence aquest pas difícil, y, fértil sempre en recursos, inventá un tercer membre que servís d' unió y enllás als dos que 'l programa li dava á lligar, un tercer membre que cubrís la solució de continuïtat que impedia resoldre en un als altres dos. A aquest efecte suposa á una monja del convent de Pedralbes brodant la futura bandera, ajudada *per bonica noya que capdella troca y capdells*, y á instància de la qual conta la historia del martiri de la heroína sarriane-

sa, invocant al últim l' etern auxili d' aquesta en pro dels *ciutadans de son llinatge*, y suplicantli que intercedesca ab Deu per á que aquella bandera de damás en que hi campeja sa imatge brodada de blanch *vaja pel mon sempre guanyant, y siga penyora de llibertat, gloria y amor*. D' aquí á recordar las glorias d' aquesta, las quals—fugint sempre, empés per la fertilitat de sa musa, de la recta—posa en boca d' un dels defensors de Barcelona contra Felip V, la transició vé natural y llisa: hi ha, donchs, certament, la artística colocació dels incidents de la vida de la Santa y dels recorts gloriosos de sa bandera, que 'l Consistori retreya com á mérit de la composició. Del recurs adoptat per lo Sr. Soler ne podriam ben dir lo que dir solen los italians, *se non è vero, è ben trovato*, y dihem si no es ver, perque segons totas las probabilitats, y si es cert que 'l tros de seda que 's conserva avuy en l' arxiu de casa la Ciutat sia un fragment de la històrica bandera, la imatge de la Santa, en aquesta no era brodada sino pintada al oli, en qual cas es escusat dir lo infundat de la suposició del poeta. Observació es aquesta, empero, que no minva en res lo mérit de la composició, molt mes quan no es probable que 'l senyor Soler cregués necessari—y en aixó cregué bé ó cregué mal—anarse á entretenir en tantas minuciositats, ni que pretenga avuy fer passar per evident en lo terreno de la historia lo que en lo terreno mes lliure de la poesia sustenta. En aquest últim considerem admissible la errada, si es que sia tal, mot mes admissible que no pas las quepatentisarem respecte á altrás de sas poesias en lo nostre últim article, y mes que no pas d' altrás ó quan menos d' altra que ha comés en la mateixa que venim examinant en lo present.

Hem dit avans que la composició tenia duas parts y hem indicat, al explicar la petita acció ab que resol y unifica la diversitat de sos temas respectius, quin es lo de la primera y quin lo de la segona. Gracia y frescor, com diu lo Secretari del Consistori, tenen abduas, ó mes ben dit, la primera: entonació acertada la segona y un segell de patriótica melancolia ben estampat y tant exent d' afectació que realment cautiva. Lo poeta ha volgut agrupar en pocas estrofas tota una série de referencias històriques, apuntadas á grans rasgos, que testifiquessen com la Santa patrona exohí la fervorosa súplica de la monja brodadora en las duas estrofas finals de la primera part, y fessen resplendir la brillant aureola de glorias ab que 'l procés dels temps y un astre propici exornaren á la tradicional bandera; y prescindint ara de si 'ls epissodis escullits son ó no 'ls mes apropiats, tasca inoportuna y sols al alcans d' un especialista en la historia del pendó barceloní, just es que consignem que la agrupació y la menció han sigut fetas, literariament consideradas, ab un art y una destresa dignas d' encomi. No obstant, y tal es l' error de que parlavam y que no podem deixar passar sens esmena, lo Sr. Soler ha anat massa enderrera en son entussiasme, l' ha anticuat massa al escriure en una de sas estrofas:

Conta que un jorn, quan t' aixecaren  
contra l' alarb, de goix la ensenya  
pera ton Deu tu vares ser.

De mitjan segle xiii, segons Balaguer (Calles de Barcelona) datan las primeras noticias de la *Bandera de la ciutat*, nom ab que 's conegué exclusivament lo pendó de Barcelona fins á últims del segle xvi en que 'l cambiá en l' us vulgar per lo de *Bandera de Santa Eulària*. Fins á aquesta última época, si s' ha de creure á documents autèntichs, no ostentava la imatge de la Santa sino l' escut ab la creu de Sant Jordi, apareixent dels dietaris que en l' any 1640, quan la *guerra dels segadors*, fou manada fer una nova bandera ab la figura de la Verge sarrianesa. Hi haja mes ó menos dóssis de precisió històrica en los datos que acabem d' estractar de la obra citada, resulta sempre incontrovertible la falsejat del concepte històrich apuntat per lo senyor Soler, ja que ni en lo segle xvi ni en lo xvii se parlava d' alarbs á Espanya, y menos á Catalunya d' hont havian sigut totalment espulsats molt avans que la cayguda de Granada des fi complet á sa dominació de setcents anys.

*Peccata minuta*, dirá algú, y contestarem nosaltres que per alguna cosa 's basan en la historia las poesias que mentan fets històrichs; si no es aixís, confessem que anava descaminat aquell professor d' historia que suspengué á un alumne perque ab tot aplom afirmá que César August havia descubert á Méjich.

Las mateixas qualitats literarias que hem apuntat al diagnosticar la segona meytat de *La Bandera de Santa Eulària*, concorren en *Lo mantell de la Reyna*, poesia intencionadíssima, que te alguns punts de contacte ab la anterior y en que com en aquella hi palpita un sentiment patriòtich de bona sava y eficasment contagiós. La naturalitat de son llenguatge y un artifici no violent en la estructura de las estrofas, compensan de sobras lo que d' afectació y rebuscament pogués haverhi en algunas imatges. Com á mostra de tot lo dit, aquí 'n va una estrofa:

Tot era dol; per tot matonça  
veyan mos ulls: los bons morian.  
La llibertat, nostra esperança  
morta d' horror y d' anyoransa  
los de Felip presa tenian.  
Va dir Felip:—Un fort alsem,  
que Catalunya encar m' arredra,—  
y damunt runas, un fort va alsar.  
Veyentlo 'l poble, va dir:—Darém  
á Na Isabel mantell de pedra  
si vol tornar.

Un parell d' estrofas que escullim de pura pensa darán també tal vegada, una idea del total de la poesia *Sibila* que 'l Consistori enfilá á la altura de un primer accésit al premi de la englantina.

La qu' es del rey reyna  
y 'l rey tant estima,  
de galdas de rosa,  
d' ulladas que encisan,  
de trenas de seda,  
de boca petita,  
d' ànima dampnada,  
crudel, venjativa,  
es la encisadora  
que 's diu Na Sibila.

—Prenéu la corona,  
preneula, Sibila,  
l' ànima preneume  
per preu de la ditxa;  
à la Séu, comtesa  
vos faré y regina;  
y 'l Duch de Girona  
que morí si cridá.  
¿Quán tem lo rey en Pere  
fills y justicia?

Llenguatge vigorós, sóbria expressió en la pintura d' una de las mes heróicas gestas de la immortal ciutat, son, y á pesar de certa vaguetat, las qualitats que 'l Consistori descubrí en lo romans històrich, *Girona imortal en 1285*, á que concedí un accéssit al premi extraordinari de la Excm. Diputació provincial de Girona. Inseguint lo fet ab los dos precedents accessits nos reduhirem á transcriuren algun fragment, á qual efecte escullim lo final:

Hem lluytat dugas mesadas  
que han passat com lleuger vol  
d' oranelas que retornan  
al camp de la seua amor.  
Mes lluytarém... ¡Impossible!  
Deu no vol la mort de tots.  
¡Entra, Infant, dins aquest temple  
que per altars té enderrochs!  
Esguarda 'ls nostres com surten,  
cap d' esquadra 'n Ramon Folch....

Bé fan los vassalls, guaytantlos  
ulls bédats d' admiració.  
Be fan retinent la joya  
que voldria estendre 'l vol....  
Lo trepitj se sent encara  
y 's veuhen alsats penons.  
Plana enllá oncara brillejan  
elms y escuts ferits pel sol....  
Al lluny ja 's perden... Francesos,  
johín ara vostra sort.

#### Quadros dramàtics

Gracias á una felis idea de la benemèrita Societat *Jove Catalunya*, hem pogut veure objecte de concurs en l' il·lustrat palench dels dèrers Jochs Florals á un género de composició poética no subjectat fins ara á altre judici que al judici quan no il·lerrat, viciat una mica ó poch atent, del publich que acut á las representacions escénicas. Com á resultat d' aquell, figuran en lo volúm que ab sobras de detenció venim examinant, los dos titolats *Quadros dramàtics de costums catalanas*, *Un quadro ó La barqueta de Sant Pere*, y *L' avi*, degut lo primer al aplaudit autor de *Tal farás tal trobarás*, D. Eduart Vidal Valenciano, y lo segon, que obtingué l' unich accéssit, al ja avans anomenat D. Joaquim Riera y Bertran.

Comensem reconeixentnos mes impèrits que ningú per á apreciar en son just valor lo mérit d' una producció dramática y molt mes de una producció que, com *La barqueta de Sant Pere*, objecte actual del present estudi, no hem vist posada en escena, ni coneixem sino per una freda lectura feta en la soletat del despaig. Las produccions dramáticas, per lo mateix que escrites ab l' exprés propòsit de durlas á las taulas, tenen d' atemperarse á exigencias que 'l critich que las llegeix, no versat en los intríngulis de bastidors y sense la experiència que 'l guie, ignora fins á quin estrem s' imposan, ni fins á

quin punt disimulan certes gibositats que la lectura sola descarna y posa en ingrat relleu: son com las pinturas escenográficas que s' han de veure en los medis convenientes de llum y de distancia, si han d' animarse y viure las que á poca llunyaria son estravagants brotxadas y tacas de color repartidas en apariència sense art y sense ulterior mira.

Precís es, empero, que 'n diguem. may sian sino duas paraulas, á fi de cubrir lo compromís que tenim pendent ab los lectors y ab la direcció d' esta Revista, protestant de la poquíssima confiança que 'ns inspirem á nosaltres mateixos al emprendre aqueixa tasca, y de lo molt probable que es y de lo molt grat que 'ns será, 'l dissentiment del lector avuy, y demá del públich, respecte al nostre judici.

Senzilla, senzillíssima es la acció desenrotllada en las vint escenas de la producció que li premiá 'l Consistori al senyar Vidal y Valenciano. Pepa y Engracia, mare y filla, d' un poble de la costa, tenen un deute de ignorada quantia—y dihem ignorada puig si bé en las escenas VII y XI se fixa en 200 duros, ve despres la XVIII que 'ls reduheix á 100—per á qual satisfacció están embargats sos bens, que son uns pochs mobles y entre ells un quadro de notable mérit que figura la pesca miraculosa. La tal obra ho es del conegut pintor catalá Montanya, quí durant una llarga malaltia que sufri, y agraht als desinterésats serveys del besavi de la Pepa que 'l havia recullit y tingut á casa seva, pintá la escena indicada en la capsalera del llit en que jeya, la qual, trasmesa de pares á fills, havia arriuat á las actuals possehedoras duhent unit un intim recort de familia, y convertida en objecte de profunda veneració religiosa. Codicia aquesta pintura un D. Eloy, anticuari, secundat en sos projectes per un Sr. Fassi, *home bo*, que al intent de guanyarse un bon picotí li fa costat y s' encarrega de vence la resistencia de la mare y filla, apelant á la fi—ignorem ab quina personalitat jurídica,—y vista la rotunda negativa d' aquellas, á la venda dels bens embargats. Mes en lo precís moment en que va á consumarse á favor de D. Eloy la del quadro—capsalera, un don Enrich, pintor, s' hi fica de per mitj, promet al anticuari treuren' hi una copia, aquest s' hi avé, item mes á pagar capital y costas, y... vetaquí 'l cuento acabat y la mare y filla contentas y content tothom inclús lo Sr. Fassi que si bé 's queda de primer ab un pam de nas, aplega velas prompte, part perque no hi ha sino fer de la necessitat virtut, part perque D. Eloy li insinua que tot s' arreglará, referintse segurament al paper de plata que li havia assignat de corredorias si arriava á bé la empresa.

Tal es la trama de *La barqueta de S. Pere*, reasumida en lo que es substancial. Al fixarse en ella s' ocorre desseguida que fora dels personatges mencionats en lo precedent estracte, tots los demés que apareguen en escena han de ser purament secundaris, rodas que contribuhsen á la producció d' un moviment pero sense alterar ni variar sa intensitat, sa naturalesa, son punt d' apoyo, ni son punt d'

acció. Lo Sr. Vidal cregué, empero, y potser no cregué mal, que aquesta limitada acció dramática, aquesta petita lluyta de sentiments resultaria per sí sola llanguida y freda al ser desenrotllada als ulls del espectador, y per á amenisarla, per á sostenir en direcció á las taulas la visual ocular y la visual sensitiva del mateix, imagina una segona acció deslligada, independent de la primera, eom un branca-lló que brota de la soca avans de que aquesta arrive á la altura d'hont arrencan las múltiples ramificacions de sa capsalada, duhent al efecte á la escena á un tal Toni, xicot de 22 anys, promés de la Engracia, mitj recader ó criat del pintor, y gelós de las relacions entre aquest y la promesa d'ell; relacions que se sostenen per l'amor artístich de D. Enrich y per certa complascencia coqueta de la Engracia, pero que no arriuan mes enllá merces á que'l pintor resulta ser casat. Aixís se descubreix á mitja pessa, en la escena XIII, quan l'autor, aproximantse lo desenllás de la acció principal, ha vist ja innecessari surtirse del camí pendent que duya aquesta marcat cap al desenllás. Aquest incident epissodich té además de la indicada ventatja, la de sostenir en escena sense ferli jugar un paper desayrat al *Deus ex machina* de la pessa, lo citat D. Enrich. No son las escenas d'aquesta segona acció, abortada á temps, las únicas de carácter episódich en *La Barqueta de San Pere*, puig que de tals mes ó menos poden calificarse la VIII y quasi tota la XIV, encabidas al objecte de caracterisar y fer jugar los dos tipos cómichs de la pessa, D. Eloy y Sr. Fassi.

Aixó en quant á la sustancia del argument: vejamlá ara estudiant somerament los personatges principals que hi prenen part, en sa manera de obrar en escena durant la marxa d'aquell.

D. Eloy es un tipo d'anticuari, ab ribets de personatge *bufó*, coleccionista per mania, que fa gala de sas colleccions si bé no de sa pericia arqueológica, puig paladinament reconeix en la escena XIV que

... á Valencia van  
encaixarli dos catúfols  
per dos gerros pompeyans,

confessió inverosímil en boca d'ell y menos feta al Sr. Fassi á quals ulls acaba de desplegar lo panorama magnífich de las preciositats de son museu, ab un énfasis que dissona de semblant modestia. L'anticuari, no obstant, ab tot y sas estravagancias y manias, resulta ser avans que anticuari, home ab sentiments de tal y gens refractari á las impresions morals de alta ralea. Aqueix quart de conversió que fa D. Eloy al final de la pessa l'aplaudiriam sense reserva—y aplaudim desde ara la veritat que en lo fons hi respandeix puig la coleccionomania no importa de necessitat l'empederniment del cor—si hi hagués en la manera de ferlo mes preparació y ab ella mes naturalitat, preparació y naturalitat que eran allí possibles sense que'n su-

frís res la execució del discret propòsit del autor de no anticipar ni per sospitas lo desenllás de la acció. En efecte; fins á la escena XVIII en que té lloch aquell sobtat quart de conversió, apareix D. Eloy com no reparant en mèdis, com si res bastés á deturarlo ab tal de poder conquistar la suspirada alhaja. Y no obstant, D. Eloy que escolta com si sentís ploure las exclamacions de la Pepa y la Engracia en la escena VII; que á pesar de sapiguer lo dolor ab que aquestas se despendrán del quadro y de poder sospitar que no han de ser gayre conformes los mèdis de que l' Sr. Fassi 's valdrá per á vence sa resistencia, continúa valentse de sos serveys y duplicant l' interés del *home bo* en la venda, per la promesa d' un paper de plata si lá logra: D. Eloy donchs, en lo precís moment d' anárseli á adjudicar á un preu ínfim y per falta de mellor postor la pintura, y á major abundament quan acaba de sapiguer que es del pintor Montanya, D. Eloy, dihéu, recula no mes que perque un D. Enrich, pintor de mérit desconegut, puig no n' hi ha vist sino una caricatura del Sr. Fassi, li promet tréuren' hi una copia que si á ma vé no passará de ser un disbarat garrafal. D. Eloy es massa home per ser tant anticuari en la escena VII y subsegüents, ó massa anticuari per ser tant home en la XVIII. Aquest cambi d' última hora es de sobras instantani per á ser producte d' una revolució en lo sentiment, en no sent que volguéssim creure —fora de las probables intencions del autor— que obeheix á las encubertas amenassas del poble allí reunit, suposició que es una mera hipótesis sense fonament en lo quadro dramátich, y que per altra part faria á D. Eloy mes despreciable de lo que sembla voler ferlo l' autor.

També té 'ls seus peros lo carácter del Sr. Fassi, carácter que adoleix de no poca vaguetat. Quan un autor dramátich crea un tipo y li assigna en sa producció uns dels llochs principals, necessari sembla que atemperantse á la veritat, donga á sas accions totas una rahó y un fi, un móvil y un objectiu en armonía ab la fesomia moral que ha pretés imprimirli; que no subordine las manifestacions esteriors d' aquesta fesomia á las exigencias momentáneas de la escena y á la martxa espedida de sa faula; sino que corrent aquesta y aquellas en armónich consorci de naturalitat, cada una per sa part coadjuve á mantenir en l' espectador la ilusió de que presencia fets y lluytas d' interessos y de passions reals y positives. Ara bé, ¿quin móvil impulsa al Sr. Fassi á obrar de la manera que 'l fa obrar l' autor, en la martxa de la acció desenrotllada en *La Barqueta de San Pere*? Durant tot lo decurs del quadro fins á la escena XVIII apareix obehint al móvil del interés, com mogut per la codicia. D. Eloy li ha promés en la escena IX un paper de plata per á ell, després d' haver ofert cinch cents duros per la *Pesca miraculosa*, lo qual fa esclamar al Sr. Fassi:

Deu mil rals! La execució...  
la compro per tres mil jó...  
y canet de onze!

Y no obstant, vé 'l moment de far *lo canet de onze* y sense haver mediat res que espliche sa generositat, sense que 's puga suposar causa bastant d'aquest cambi l'odi ó la malavolensa á las possehedoras de la joya ni 'l desitj de perjudicarlas, los quals adhuc que hi fossen podrian satisferse també conjuntament ab la avaricia que ha demostrat; sense motiu justificat, dihéu, renuncia á sos propósitos y es ell mateix qui instiga (escena XVIII) á D. Eloy per que 'l compre personalment y per cent duros, y ell mateix qui consent que 's donga per tant poch preu com se donaria sense l'inesperat arreglo proposat per D. Enrich y acceptat per lo postor. D'aquí resulta que s'ignora que es lo que vé á representar en la escena 'l Sr. Fassi, y si es una rialla de burla ó un ademan de despreci 'l que ha pretés l'autor que fes l'espectador ab lo Sr. Fassi á la vista.

Aquestos son los principals defectes de duas de las figuras que mes descollan: en quant á las demás callarém *vr. gr.* la observació que s'ocorre respecte a la Engracia, la qual després d'aparentar, encara que molt de lluny, certa complascencia per D. Enrich, vé y 's queda tant tranquila al descobrir que es casat, de lo que no sembla que tingués noticia, sense demostrar, ni per un *apart*, la mes petita impressió desagradable: com callarém, descendint á personatjes mes secundaris, lo que d'inverosimil té la franquesa ab que 'n Toni increpa á sa promesa per las relacions ab lo citat D. Enrich, sense empatxarse de que aquest sia al devant, ans al contrari discutintlo, com qui diu, en bona armonía ab lo mateix objecte de sa gelosía. No basta que l'autor diga d'en Toni, al fer, extra, la presentació de sos personatges, «diu lo que sent y estima ab deliri á la Engracia»; per lo mateix que estima á la Engracia, en moments com aquells no pot dir ni dirá lo que sent.

Y prou ja de cárrechs, per mes que, tractanse d'un *quadro de costums*, poguessem ferne algun altre, y un d'especial sobretot, á nom de la Lley d'Enjuhiciament civil, á la escena XVIII, falsa jurídicament considerada: prou ja perque no te res d'agradable la feyna que estém fent de publicar taras. N'hem publicadas tantas, essent mes exigents de lo que potser debiam, perque al distingirse ab un premi á una producció, sembla que se li reconeixen implícitament una suma de qualitats que la realsan molt y molt amunt, y si esta producció es dramática y se premia en un certámen catalá, sembla á mes que té d'estar exenta d'aquesta tendència mitj bufa ó convencional que tots deplorém en las obras del teatro catalá y mes en las pessas que podriam dir de fi de festa, com solen ser las en un acte. Aixís, los cárrechs no van tant al autor, qui 's proposá mes que res, al escriure *La Barqueta de S. Pere*, umplir un d'aquestos buyts en las funcions teatrals, com á la excessiva lenitat del Consistori, massa desitjós en nostre pobre entendre, d'adjudicar lo premi. Per lo demás, lo Sr. Vidal y Valenciano té dadas ja prou provas de son talent per á aquest género literari, sobre tot en sos primers temps, quan

no sacrificava tant en las aras de certa part de públich, per á que las francas observacions d' un crítich inespert pugan fer vacilar sa anomenada d' autor dramátich; observacions que per altra part com hem dit avans, poden no ser fundadas y tant de bó que aixis sia. Sianho ó no ho sian, per aixó quedan sempre en peu en son *Quadro dramátich* premiat, escenas sentidas, diálechs fácils, xistes de bona lley,—encara que algun, com aquell dels quid-pro-quos diferents del nom de Sureda en boca de D. Eloy, tinga molt de convencional ab una punteta de xabacá—y mostrás d' un coneixement no petit de la escena, fill del instint artístich y nutrit an la esperiencia; qualitats positives que cohonestan en mes ó en menos la indulgencia de que hem culpatal al Consistori.

J. SARDÀ.

## NOVAS

L'acontexement literari de la darrera quinzena ha sigut, pera 'ls catalanistas, la recepció de D. Víctor Balaguer en la Real Academia de la Historia, que tingué lloch lo dia 10 del corrent.

Ab afany era esperada aquexa solemnitat per tots los que sabian que 'l tema triat pera 'l discurs versava sobre la historia de la literatura catalana, y 's detenia especialment en fer notar l'importancia del modern renaxement.

Lo telégrafo 'ns avansá la nova de que la recepció havia sigut brillantíssima, y 'l diari de aquesta capital, *La Crónica de Catalunya*, ab lloable diligencia, ha ocupat una gran part dels números corresponents als dias 13, 14 y d'avuy 15 en darnos á conèixer lo discurs del Sr. Balaguer, axis com la contestació de l'erudit escriptor D. Joseph Amador de los Rios.

Constituex lo primer una magnífica apologia de la literatura catalana, escrita ab excelent llenguatge y extraordinaria brillantor de conceptes, notantse en ell periodos d'una rotunditat y bellesa que revelan ben bé lo foch de l'entusiasme envers nostra patria, que ha distingit sempre los escrits del Sr. Balaguer. Los datos que rublexen tant notable treball están triats ab molt acert, ja que 's refereixen á las mes capdals manifestacions de nostre geni literari. Lo final de son discurs lo dedica 'l Sr. Balaguer á desvanexer las prevencions qu'hajan pogut existir contra 'l novell despertament, provant que 'l principi de vida de l'unitat en la varietat es lo que proba la lilegitimitat de sa existencia, y 'l que li assegura la consideració de las altres literaturas de la Peninsula.

Acompanyan lo discurs un bon nombre de notas interessants, en especial la en que s'ocupa dels escriptors catalans moderns.

Lo Sr. Amador de los Rios reconexent en sa contestació l'inussitat esplendor ab que s'ha manifestat en aquest segle nostra literatura, s'ocupa en fer notar l'unitat del moviment històric de la civilisació en totas las comarcas d'Espanya, pera deduhirne també la germanó que deu existir entre las literaturas que en ella 's conrean.

Sentim que 'ls límits de que disposém no 'ns permétin dar á nostres lectors una idea mes concreta de lo molt y molt bo que contenen los dos citats discursos, per lo qual

nos fem un deber en cridarhi molt especialment l'atenció.

Per nostra part, no dubtém en fernos intérpretes dels sentiments de tots los bons fills de Catalunya, felicitant ab tota efusió al eminent poeta, y notable historiador de las glorias catalanas Sr. Balaguer, per haver demostrat una volta mes y d'una manera tant eloqüent son amor á la terra, y pel servey que ha prestat á la literatura de casa, proclamant d'un modo que podém dir oficial sa existencia en un dels centres literaris mes importants d'Espanya; axis com felicitém també al Sr. Amador de los Rios per la simpatia manifestada envers Catalunya y sa literatura, á la qual ha dedicat sempre, com en aquesta ocasió, notable part de sos interessants treballs literaris,

---

Lo próxim dia de Tots Sants se posará á la venda lo *Calendari Catalá* que ab crexent éxit ve publicant lo distingit escriptor catalá D. Francesch P. Briz.

---

Ha sortit un nou plech del Cansoner que publica en Marian Aguiló, contenint las *Cobles nouvelles é complides de la Passio*.

---

S'ha posat á la venda lo drama catalá de 'n Gervasi Roca, estrenat en lo Prado Catalá, *Ferida al cor*.

---

Ha estat últimament de pas en esta ciutat l'acreditat escriptor francés, intelligentíssim en Bellas Arts, Baró Davillier, á qui 's deu en gran part que poguem possehir lo quadro de la Batalla de Wad-Ras, ja que ell fou l'encarregat de intervenir en la sessió, en sa calitat de marmessor del malhaurat Fortuny.

L'indicat Senyor está á punt de donar á llum una obra sobre los Argenters espanyols, en que s'ocupa especialment dels de Barcelona.

---

Continua *La Llumanera* de Nova-York publicant en sas columnas chispeants articles é inspiradas poesías, fent axis en América una activa propaganda de nostra literatura.

En son número 9, corresponent al mes de Juliol, s'hi insertan per l'ordre que 's diu, los treballs següents:

*L'Esperit catalá*, *Los gegants*, *Vergonya*, *Advertencia*; per la Redacció.—Algunes ratllas precedint á las poesías «La Cansó dels Aucells», «Los Companys de Sertori», y lo «Cant de Salomó», premiadas en los Jochs Florals d'enguany y qual dret d'inserció cedí á la mes petita indicació del sen-

yor Roca la imprenta de LA RENAXENSA pera que la empresa de *La Lluanera* pogués donarlas á conexas á sos lectors.—Venien després las duas poesías de D. Joseph Martí y Folguera, distingidas en lo Certámen de Montpellier de 1875.—Un articlet titulat «L' Esperit yanki».—Una molt ben escrita correspondencia de D. Frederich Soler.—Una altre del senyor de Argullol.—Publica també una curta poesia de D. Joseph Millet y una correspondencia en que nostre amic D. Joseph M. Martí, alcalde de Puigcerdá y ferm catalanista manifesta després d' unas encomiásticas frases per la Redacció de *La Lluanera* l' envió d' un dibuix representant «Las noyas de Puigcerdá repartint la copeta d' ayguardent que durant lo siti de 1874 oferia cada demati á tots los defensors l' Ajuntament de la Vila» y que s' contindrà en las planas de *La Lluanera*.—Y després de las seccions *Novas*, *Gresols*, *Llumenetas* y *Assumptos mercantils*, publica una bona secció d' anuncis d' industrials d' aquell pais que han confiat també á la llengua catalana la propaganda de sos productes.

Lo número 11 (lo 10 no arribá á nostras mans) continua las cartas que duen per epígrafe *Un viatge als Estats-Units*. Segueixen unas humorísticas *Apuntacions pera la filosofia de l' historia*; *L' amor patri*, bonica poesia de D. Joaquim Martí y Puig; *Lo doctor Pau* (tipos de Catalunya) del conegut literat catalá en Francisco Maspons; *Cartas de En Serafi Pitarra*; *Adeu á Fransa*, poesia de D. S. M. M.; una correspondencia de Cienfuegos, de D. Joaquim Martí; *Lo guagiro*, tipo de Cuba perfectament dibuxat. En la secció *Moment literari* se dona compte de las publicacions catalanas que van aparexent y en especial dels periódichs y revistas. De las galanas frases que á la nostra dedica ne quedem molt agrahts al director de *La Lluanera*. Venien finalment las seccions *Noticias personals*, *Novas*, *Llumenetas*, *Assumptos mercantils* y *Anuncis*.

Los dibuxos, á càrrech de D. Felip Cusachs, cridan també molt la atenció. En lo 9 hi havia entre altres lo retrato dels set mantenedors del Consistori dels Jochs Florals formant grupo ab los poetas que obtingueren premi en lo Certámen d' aquest any. En est últim número s' hi pot veure una vista de la gran fábrica del Srs. Sert germans, ab alguns dibuxos dels departaments de la matexa que donan una clara idea d' aquest establiment que es un dels que mes honran á Catalunya.

Cada vegada que arriba á nostras mans un altre número de *La Lluanera*, nos entusiasmem novament y sentim una veritable satisfacció de recomenarla á nostres suscriptors.

Entre los articles que sobresurten en lo darrer número de la *Revista de la Universidad de Madrid*, es digne d' aplau-

diment é imitació per part de las altras Universitats espanyolas, la publicació del *Catálogo de los manuscritos que se conservan en la Biblioteca de la Universidad central procedentes de la Universidad de Alcalá*.

---

Avuy quinze d' Octubre s' obrirán las classes d' agricultura teórico-prácticas en l' Institut Agrícola Catalá de Sant Isidro. Tots los dias hi haurá práctica en el Laboratorio que, protegit per la corporació, dirigeix lo Sr. D. Lluís Justo y Villanueva. Com tots los anys, las prácticas comensarán á las tres de la tarde y acabarán á las sis de la mateixa; á escepció de dos dias á la setmana, que hi haurá lliissó oral desde las quatre y mitja á las sis. Com tot lo de que s' ocupará fa molt per Catalunya y es libre la entrada creyem no hi faltarán molts aficionats com los anys anteriors.

---

L' Ajuntament d' aquesta ciutat ha acordat trasladar los restos del insigne Capmany, qu' están depositats en l' Arxiu municipal, á la Sala de ilustres Amichs del pais qu' existeix en lo cementiri, mentre 's tramita l' espedient necessari pera colocar definitivament tant preuhadas despullas en algú dels altars de la catedral.

---

A l' Odeon s' han estrenat darrerament dos pessas catalanas tituladas de *Pedralves á Pekin* y *¡La Mar!*

---

S' ha publicat en el *Boletín oficial* d' aquesta provincia la classificació, instruccions y bases pera l' envió d' objectes á la Exposició de Filadelfia. Lo dipòsit dels procedents de Catalunya y las Balears s' estableix á Barcelona, encarregantse á las Comissions Provincials designar los locals ahont dehuen aquells recullirse, y donantse de temps tot lo mes present pera la recepció.

Com fins ara no hem vist anunciada la obertura del citat punt de dipòsit, esperem que no 's farà esperar, y que nostres productors se farán un deber en sostenir en la próxima Exposició lo renom alcansat en las anteriors.

---

S' ha concedit la corresponent autorisació pera publicar en aquesta capital un periódich catalá titolat *La gorra de cop*.

Havem rebut la Memoria presentada al Monte-pío de Montserrat de Buenos-Aires per la Junta directiva del mateix durant l'any anterior. Es un ben redactat treball en que 's consignan primerament las laudatorias frases que tota la premsa barcelonesa ab molta justícia dedicà á aquella pléyade de bons catalans que tan pensan en sa pàtria. Dona després compte d' un trist acort que 's vejé precisat á pendre 'l Monte-pío y passa immediatament á detallar tots los inconvenients que tingué de salvar y gastos que ocasioná la compra d' un panyo mortuori y 'l lito-grafiar los titols de soci. Com era degut la premsa catalana y fins l' argentina s' ocuparen ab fruició de dits dos objectes, artísticament considerats de gran válua, y en la Memoria, que en totas sas planas revela 'l carinyo que per la Societat te la Junta directiva s' hi fan constar igualment totas aquellas alabansas. Avans del estat de caxa se dona compte als socis d' alguns actes interns del Monte-pío y d' algunas disposicions que s' han degut adoptar. Se detalla també l' estat florent del mateix, puig que ha augmentat considerablement lo número de socis y consegüentment se presenta ab mes prosperitat que may lo tresoreria encare que s' hi descobrí algun déficit respecte l' any anterior, déficit que explica l' haverse tingut que desembolsar per lo panyo mortuori y per lo títol de soci 1055 duros cinch rals ó sia 26381 pesos argentins.

Sentiriam que esta Associació hagués escoltat los prechs que en la precitada Memoria li dirigeix son president pera que 'l relleven de son espinós càrrech. Difícilment trobaria 'l Monte-pío altre que reunís las condicions de inteligencia, activitat y energia que en lo desempenyo de son voluntari deber ha donat tantas vegadas proba D. Antoni de Padua Aleu.

---

## TAULA DEL PRESENT NÚMERO

---

|                               |                                   |     |
|-------------------------------|-----------------------------------|-----|
|                               | Societat de las llenguas romanas. | 345 |
| Francisco X. Tobella. . . . . | Excursions científich-agrícolas.  | 349 |
| Teodoro Creus. . . . .        | Bosqueig històrich. . . . .       | 357 |
| J. Maluquer Viladot. . . . .  | Guillem d' Alentorn. . . . .      | 364 |
| Albert de Quintana. . . . .   | A..... . . . .                    | 369 |
| J. Garriga y Llorós. . . . .  | Despedida. . . . .                | 370 |
| Joan Sardá. . . . .           | Bibliografía. . . . .             | 371 |
|                               | Novas. . . . .                    | 341 |